

Л. В. Губерський

Зовнішня політика України

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ Відновлення незалежності України 1991 та розвиток її держ. інститутів припали на період кардинал. політ. змін у системі міжнар. відносин, пов'язаних із завершенням «холод. війни», розпадом «соціаліст. табору» та припиненням глобал. конфронтації між наддержавами. У Європі ці зрушення ознаменувалися насамперед виникненням нових незалеж. держав та зникненням військ.-політ. й ідеол. протистояння. У процесі формування влас. зовн. політики Україна поставила дві осн. мети: по-перше, забезпечення визнання її незалежності та суверенітету, сприяння закріпленню і подальшому розвитку державотвор. процесу, політ. й екон. реформ; по-друге, забезпечення входження до світ. співтовариства як повноправ. та впливового чл., використання наявних екон. і ресурс. потенціалів, геополіт. становища для закріплення належ. ролі в європ. регіон. системі. Фундаментал. засади З. п. У. визначено Конституцією, її принципи та завдання викладено в Декларації про держ. суверенітет (1990), Постанові ВР «Основні напрями зовнішньої політики України» (1993), Законі «Про основи національної безпеки України» (2003). З. п. У. базується на принципах рівноправності й відкритості, взаємоповаги та взаємовигідності, невтручання держав у внутр. справи одна одної. Україна обстоює непорушність міжнар. миру і безпеки, засуджує використання війни як засобу політики, підтримує принцип незастосування сили та загрози силою, прагне до вирішення міжнар. суперечок лише мир. засобами, визнає примат міжнар. права, пріоритет заг.-визнаних норм міжнар. права перед нормами внутр.-держ. права. Основою З. п. У. проголошено відсутність територ. претензій до сусідів, насамперед Україна не визнає жодних територ. претензій до себе. Вона проголосила, що буде неухильно дотримуватися міжнар. стандартів прав людини, забезпечувати права нац. меншин, що мешкають на її тер., вживати належ. заходів щодо збереження нац. самобутності українців за кордоном згідно з нормами міжнар. права. Завдання З. п. У.: утвердження та розвиток незалеж. держави; забезпечення стабільності

міжнар. становища України, її територ. цілісності та недоторканності кордонів; захист прав, інтересів громадян України та її юрид. осіб за кордоном; створення умов для підтримання контактів із зарубіж. українцями; поширення у світі репутації України як надійного й передбачуваного партнера. У З. п. У. знаходить вияв прагнення держави брати активну участь у світ. політиці. Україна виступила на міжнар. арені з низкою ініціатив (насамперед у рамках ООН), які підтримали ін. країни, зокрема стосовно врегулювання грузино-абхаз. і Придністров. конфліктів; була одним із ініціаторів ухвалення Конвенції про безпеку персоналу ООН 1994 (чинна від 1999). У Києві за пропозицією укр. сторони 2003 проведено міжнар. конф. ООН, на якій порушено питання щодо миру на Близькому Сході. Це фактично перший міжнар. форум, де план близькосх. врегулювання «Дорожня карта» дістав підтримку багатьох країн-чл. ООН. Саме відповідал. зовн. політика та послідовне виконання взятих на себе міжнар. зобов'язань сприяли закріпленню у світі позитив. ставлення до України, яке сформувалося завдяки добровіл. відмові від третього в світі за потужністю ядер. потенціалу та приєднанню до Договору про нерозповсюдження ядер. зброї 1968 як без'ядер. держави, дотриманню зобов'язань зі скорочення звич. озброєнь, врегулюванню територ. спорів із сусід. країнами, закриттю ЧАЕС тощо. Особливе місце в З. п. У. посіли завдання інтеграції укр. економіки у світ. госп-во й забезпечення екон. реформ. «Економізація» зовн. політики – відмітна риса сучас. періоду укр. історії, наоч. прояв її прагмат. орієнтації. Пром., торг. та фінанс. зв'язки з ін. країнами, активне співробітництво з міжнар. екон. організаціями виступають важливими факторами внутр.-екон. розвитку держави. У процесі проведення внутр. реформ Україна активно співпрацює зі світ. і європ. фінанс. структурами (МВФ, Світ. банком, ЄБРР та ін.). Для неї є важливим використання зарубіж. екон. потенціалу та досвіду ринк. господарювання для прискорення реформ, залучення іноз. інвестицій у нац. економіку, сприяння модернізації упр. в економіці та запровадження нових технологій. Зусилля З. п. У. також спрямов. на встановлення та розвиток наук.-тех. співробітництва з розвиненими країнами світу, підтримку нац. науки й освіти, збереження інтелектуал. потенціалу, інтегрування його у світ. наук. та інформ. простір. Провід. пріоритет З. п. У. – інтегрування в європ. і євроатлант. структури; стратег. курс, що визначає осн. напрями сучас. зовн.-політ. та внутр. розвитку, – європ. вибір України (поступове інтегрування в ЄС). Відносини з ЄС у політ., екон., наук.-тех. та ін. сферах, базовані на положеннях Угоди про партнерство і співробітництво України і Європ. співтовариств та їхніх країн-чл. 1994, мають розгалужену структуру двосторон. співробітництва (саміти Україна-ЄС тощо). Стосунки з НАТО Україна розглядає в контексті забезпечення нац. безпеки, а також як засіб зміцнення європ. регіон. безпеки. Вони формалізов. у рамках Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО 1997, Ради євроатлант.

партнерства та програми «Партнерство заради миру». Україна не виступає проти розширення НАТО на Сх. у принципі, але висловлює занепокоєння стосовно утворення нових ліній поділу континенту внаслідок цього розширення, а також наполягає, щоб його супроводжувала подальша розбудова особливого партнерства України та НАТО. При цьому вона розвиває й ін. напрями європ. регіон. співробітництва у сфері безпеки, зокрема розглядає ОБСЄ як важливий механізм забезпечення регіон. міжнар. безпеки, виступає за подальше розширення сфери діяльності ОБСЄ, зміцнення та підвищення ефективності діяльності її структур. Пріорит. напрям у сфері двосторон. відносин – розвиток політ., екон., наук.-тех., культур. та ін. стосунків із сусід. державами. Україна послідовно підтримує курс на укладення з ними повномасштаб. договорів про добросусідство й співробітництво з метою закріплення існуючих держ. кордонів та розбудови добросусід. і взаємовигід. відносин у всіх галузях. Значну увагу Україна приділяє інтегруванню в структури субрегіон. співпраці: Центр.-європ. ініціативу, Чорномор. екон. співробітництво тощо. Відносини із зх. державами – осн. засіб забезпечення інтегрування України у світ. економіку, зміцнення її ролі в європ. справах, створення умов для розширення участі та входження в недалекому майбутньому до європ. та євроатлант. структур. Ключовими партнерами з-поміж зх. держав для України є США та провідні зх.-європ. держави. Особливості геополіт. розташування України, її екон. становища, стану госп. зв'язків, істор. та культур. розвитку зумовлюють особливе місце укр.-рос. відносин у системі З. п. У. Через різноплановість, багатомірність та значимість для розвитку України і європ. регіону загалом ці відносини за своїм характером мають бути саме «стратег. партнерством», визначал. характеристикою якого повинно стати постійне поглиблення взаємозалежності. Основою для розбудови укр.-рос. відносин став договір про дружбу, співробітництво і партнерство 1997. Серед зовн.-політ. пріоритетів України – співпраця з державами пострад. простору. Як співзасновник СНД, вона виступає за активізацію багатосторон. екон. співробітництва, розвиток торг.-екон. та ін. зв'язків між країнами СНД на засадах суверен. партнерства, рівноправності й взаємовигоди. Водночас Україна активно розвиває співпрацю з пострад. країнами у рамках [ГУАМ](#), [Єдиного економічного простору](#) та ін. Гол. завдання З. п. У. на пострад. просторі – створення зони вільної торгівлі, сприяння розвитку пром. кооперації тощо. Традиційно важливе місце у З. п. У. посідає діяльність в ООН, одним із засновників якої є Україна, та її спеціалізов. установах. Участь у цих міжнар. організаціях стала одночасно інструментом утвердження України на міжнар. арені та засобом ефектив. впливу на розвиток світ. системи. Вона також сприяє реалізації її прагнення до дієвої участі у формуванні нового міжнар. порядку. Україна надає першочерг. значення миротвор. діяльності ООН, спрямов. на відвернення та врегулювання міжнар. конфліктів, бере активну участь у миротвор. діяльності під егідою ООН

по всьому світі. Особливості істор. розвитку укр. етносу зумовили його геогр. розпорошеність, призвели до утворення чисел. нац. укр. осередків у багатьох країнах у різних частинах світу. Тому підтримання контактів із укр. діаспорою є для З. п. У. одним із провід. завдань, покликаним сприяти розвитку гуманітар. та ін. контактів зарубіж. українців з істор. Батьківщиною (важлива функція – захист прав зарубіж. українців, пов'язаних зі збереженням ними своєї нац. ідентичності). У процесі становлення та розбудови незалеж. України її зовн. політика відіграла суттєву роль в утвердженні міжнар. статусу укр. держави, створенні позитив. міжнар. іміджу та визначенні її місця в сучас. світ. процесах.

Бібліографічний опис:

Зовнішня політика України / Л. В. Губерський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16885>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).